

EFFECTS OF TILLAGE AND HERBICIDE APPLICATION ON WEEDS IN COTTON FIELDS

Sh. A. Teshaboyev

Q.X.F.F.D., (PHD), Andijan Institute of Agriculture and Agrotechnology

G. V. Ravshanova

Andijan Institute of Agriculture and Agrotechno

SH. Z. Axmadjonova

Andijan Institute of Agriculture and Agrotechno

ANNOTATION

In relation to the main methods of tillage, the effect on annual weeds after 20 days is up to 6.4%, the effect on perennial weeds is up to 8.8%, after 40 days the effect on annual weeds up to 5.9%, effect on perennial weeds up to 8.8%, and after 60 days the effect on annual weeds 6, Up to 3%, the effect on perennial weeds gives a high result of up to 5.2%.

Аннотация: Применительно к основным приемам обработки почвы влияние на однолетние сорняки через 20 дней до 6,4 %, на многолетние сорняки до 8,8 %, через 40 дней на однолетние сорняки до 5,9 %, на на многолетних сорняках до 8,8 %, а через 60 дней на однолетних сорняках 6, до 3 %, воздействие на многолетние сорняки дает высокий результат до 5,2 %.

Annotatsiya: Tuproqqa asosiy ishlov berish usullariga nisbatan esa 20 kundan soʻng bir yillik begona oʻtlarga taʼsiri 6,4% gacha, koʻp yillik begona oʻtlarga taʼsiri 8,8% gacha, 40 kundan soʻng bir yillik begona oʻtlarga taʼsiri 5,9% gacha, koʻp yillik begona oʻtlarga taʼsiri 8,8% gacha, 60 kundan soʻng esa bir yillik begona oʻtlarga taʼsiri 6,3% gacha, koʻp yillik begona oʻtlarga taʼsiri 5,2% gacha yuqori natija beradi.

KIRISH

Dunyoning 80 dan ortiq mamlakatlarining 33 mln. gektarga yaqin maydonlarida paxta va 100 dan ortiq mamlakatlarda 200 mln gektardan ziyod maydonda kuzgi bugʻdoy yetishtirilib, begona oʻtlar bilan zararlanish natijasida yetishtirilgan hosilning 10-15% yoʻqotilmoqda. Dunyoning Xitoy, Germaniya, AQSH, Braziliya, Argentina, Hindiston, Pokiston, Avstraliya, Janubiy Koreya, Rossiya, Ukraina, Qozogʻiston kabi boshqa bir qator davlatlarida 3000 dan ortiq turdagi begona oʻtlar tarqalgan boʻlib, shulardan 200 dan ortiq turi asosiy qishloq xoʻjalik ekin maydonlarini zararlamoqda. Begona oʻtlarga qarshi uygʻunlashgan holda agrotexnikaviy va kimyoviy kurash tadbirlarini birgalikda olib borilishi bugungi kunning dolzarb masalasi xisoblanadi.

Dunyoda paxta va kuzgi bugʻdoy yetishtiruvchi rivojlangan davlatlarda begona oʻtlarga qarshi kurashishda, tuproqqa har xil usullarda ishlov berish bilan birga gerbitsidlarni shudgor oldidan, chigit ekish bilan birga hamda oʻsimliklarni vegetatsiya davri davomida qoʻllanilishi boʻyicha tadqiqotlar olib borilmoqda. Paxta-gʻalla navbatlab ekish tizimida maydonlarning

fitosanitar holatini birgina tuproqqa ishlov berish tadbirlari bilan yaxshilashga har doim ham erishib bo'lmayligini e'tiborga olgan holda, gerbitsidlarni boshqa agrotadbirlar bilan birgalikda uyg'unlashgan holda olib borish natijasida ijobiy natijalar olinmoqda.

Hozirgi rivojlangan davri qishloq xo'jaligini innovatsion texnologiyalar bilan jadallashtirish, begona o'tlarga qarshi kurashni kuchaytirish hamda kurashish usullarini takomillashtirishni taqazo etadi. Begona o'tlar zararini kamaytirishda tuproqqa turli usulda ishlov berish bilan birga gerbitsidlardan uyg'unlashgan holda foydalanish natijasida ularni batamom yo'qotish imkoniyati tug'iladi.

Ushbu holatlarni inobatga olgan holda g'ozaga navbatlab ekish tizimida begona o'tlarga qarshi uyg'unlashgan kurash chora-tadbirlarini amalga oshirishda tuproqqa asosiy ishlov berish usullari bilan birga gerbitsidlarni qo'llashni g'ozaga va kuzgi bug'doy dalalaridagi begona o'tlarga ta'siri va keyingi ta'sir samaradorligini aniqlash maqsadida g'ozaga maydonida olib borilgan tajribamizda tuproqqa asosiy ishlov berish va yuza ishlov berishdan oldin begona o'tlar soni hisobga olib borildi.

Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, tuproqqa oddiy plugda 28-30 sm chuqurlikda ishlov berishdan oldin daladagi begona o'tlar soni hisobga olinganida, bir yilliklar soni 28 dona/m² ni tashkil etgan bo'lsa, bu ko'rsatkich, ko'p yilliklarda 23 dona/m² ni tashkil etganligi aniqlandi. Bahorda ushbu fonda tuproqqa yuza ishlov berishdan oldin begona o'tlar soni hisobga olinganida, bir yilliklari soni 21 dona/m² donaga, ko'p yilliklar soni 13 dona/m² ga teng bo'lganligi qayd etildi.

Ikki yarusli plugda 28-30 sm chuqurlikda shudgorlashdan oldin daladagi begona o'tlar soni hisobga olinganida, bir yilliklar soni 29 dona/m² ni tashkil etgan bo'lsa, bu ko'rsatkich, ko'p yilliklarda 22 dona/m² ni tashkil etganligi aniqlandi. Bahorda ushbu fonda tuproqqa yuza ishlov berishdan oldin begona o'tlar soni hisobga olinganida, bir yilliklari soni 14 dona/m² donaga, ko'p yilliklar soni 8 dona/m² ga teng bo'lganligi kuzatildi.

Olingan ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki, ikki yarusli plugda 28-30 sm chuqurlikda shudgorlanganda, tuproqqa oddiy plug bilan 28-30 sm chuqurlikda ishlov berishga nisbatan bir yillik begona unib chiqishi 7 dona/m² ga, ko'p yillik begona o'tlar 5 dona/m² ga kam bo'lganligi kuzatildi.

YUqoridagi ma'lumotlarga asoslanib shunday xulosa qilish mumkinki, tuproqqa oddiy plug bilan 28-30 sm chuqurlikda shudgor qilinganda nisbatan ikki yarusli plugda 28-30 sm chuqurlikda shudgorlanganda begona o't qoldiqlari va urug'larini chuqur qatlamlarga ko'milishi hamda shugorlash oldidan ko'p yillik begona o'tlarga qarshi Dafosat gerbitsidini 6,0 l/ga me'yorda qo'llash natijasida ularning urug'larini hamda ildiz poyalarini unuvchanligi past bo'lganligi bilan izohlash mumkin.

Tadqiqotimizda begona o'tlarga qarshi tuproqqa asosiy ishlov berishdan oldin Dafosat va chigit ekish bilan birga Stomp gerbitsidlarini uyg'unlashgan holda qo'llashni begona o'tlarni turi hamda tarkibiga ta'siri samaradorligini o'rganish maqsadida tajriba maydonidagi barcha variantlarda begona o'tlar soni 20, 40 va 60 kundan so'ng hisobga olib borildi. Kuzatuvlardan olingan ma'lumotlarga ko'ra, tuproqqa oddiy plug bilan 28-30 sm chuqurlikda shudgor qilinib, begona o'tlarga qarshi gerbitsid qo'llanilmagan nazorat variantida birinchi kuzatuvimizda bir yillik begona o'tlar soni 21,45 dona/m² ni, ko'p yillik begona o'tlar soni esa 14,40 dona/m² ni, kuzgi shudgor oldidan Dafosat gerbitsidi 6,0 l/ga me'yorida qo'llanilgan variantda bir yillik

begona o 'tlar soni 20,45 dona/m² ni, ko 'p yilliklar esa 13,85 dona/m² ni, chigit ekish bilan birga Stomp gerbitsidi 2,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 21,15 dona/m² ni, ko 'p yilliklar esa 14,55 dona/m² ni tashkil etganligi aniqlandi.

Ikki yarusli plugda 28-30 sm chuqurlikda shudgorlanib, begona o 'tlarga qarshi gerbitsid qo 'llanilmagan nazorat variantida birinchi kuzatuvimizda bir yillik begona o 'tlar soni 16,93 dona/m² ni, ko 'p yillik begona o 'tlar soni esa 11,95 dona/m² ni, kuzgi shudgor oldidan Dafosat gerbitsidi 6,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 16,40 dona/m² ni, ko 'p yilliklar esa 11,70 dona/m² ni, chigit ekish bilan birga Stomp gerbitsidi 2,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 16,85 dona/m² ni, ko 'p yilliklar esa 12,20 dona/m² ni tashkil etganligi qayd etildi.

Tajribada begona o 'tlarga qarshi tuproqqa ishlov berish usullari hamda gerbitsidlarni uyg 'unlashgan holda qo 'llash samaradorligini aniqlash maqsadida 20 kundan so 'ng kuzatuv olib borilganida, tuproqqa oddiy plug bilan 28-30 sm chuqurlikda ishlov berilib, begona o 'tlarga qarshi gerbitsid qo 'llanilmagan nazorat variantida bir yillik begona o 'tlar soni 28,20 dona/m² (32,5%) ga, ko 'p yillik begona o 'tlar soni esa 16,80 dona/m² (18,6%) ga ortganligi, kuzgi shudgor oldidan Dafosat gerbitsidi 6,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 6,65 dona/m² (67,2%) ga, ko 'p yilliklar esa 3,75 dona/m² (73,2%) ga, chigit ekish bilan birga Stomp gerbitsidi 2,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 4,60 dona/m² (77,7%) ga kamayganligi kuzatilib, ko 'p yillik begona o 'tlar esa 15,30 dona/m² (5,1%) ga ko 'payganligi aniqlandi.

Ikki yarusli plug bilan 28-30 sm chuqurlikda shudgorlanib, begona o 'tlarga qarshi gerbitsid qo 'llanilmagan nazorat variantida bir yillik begona o 'tlar soni 20,80 dona/m² (23,8%) ga, ko 'p yillik begona o 'tlar soni esa

13,67 dona/m² (16,3%) ga ortgan bo 'lsada, kuzgi shudgor oldidan Dafosat gerbitsidi 6,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 4,70 dona/m² (73,9%) ga, ko 'p yilliklar esa 2,30 dona/m² (82,0%) ga, chigit ekish bilan birga Stomp gerbitsidi 2,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 2,60 dona/m² (84,1%) ga kamaygan bo 'lsada, ko 'p yillik begona o 'tlar 12,63 dona/m² (3,6%) ga ko 'payganligi kuzatildi.

Tajribada begona o 'tlarni hisobga olish maqsadida 40 kundan so 'ng ikkinchi kuzatuvimizni olib bordik.

Olingan natijalar shuni ko 'rsatadiki, tuproqqa oddiy plug bilan 28-30 sm chuqurlikda ishlov berilib, begona o 'tlarga qarshi gerbitsid qo 'llanilmagan nazorat variantida bir yillik begona o 'tlar soni 28,95 dona/m² (35,0%) ga, ko 'p yillik begona o 'tlar soni esa 17,20 dona/m² (21,8%) ga ortganligi, kuzgi shudgor oldidan Dafosat gerbitsidi 6,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 6,25 dona/m² (69,3%) ga, ko 'p yilliklar esa 3,62 dona/m² (73,9%) ga, chigit ekish bilan birga Stomp gerbitsidi 2,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 4,27 dona/m² (79,5%) ga kamaydi, ko 'p yillik begona o 'tlar esa 15,65 dona/m² (7,6%) ga ortganligi aniqlandi.

Tuproqqa ikki yarusli plug bilan 28-30 sm chuqurlikda shudgor qilinib, begona o 'tlarga qarshi gerbitsid qo 'llanilmagan nazorat variantida bir yillik begona o 'tlar soni 21,35 dona/m² (26,1%) ga, ko 'p yillik begona o 'tlar soni esa 13,91 dona/m² (18,5%) ga ortganligi aniqlanib, ushbu ko 'rsatkichlar kuzgi shudgor oldidan Dafosat gerbitsidi 6,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 3,75 dona/m² (75,9%) ga, ko 'p yilliklar esa 2,14 dona/m² (82,7%) ga,

chigit ekish bilan birga Stomp gerbitsidi 2,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 2,40 dona/m² (85,4%) ga kamayganligi, biroq ko 'p yillik begona o 'tlar 12,86 dona/m² (5.1%) ga ko 'payganligi qayd etildi.

Tadqiqotda begona o 'tlarni 60 kundan so 'ng hisobga olganimizda, quyidagicha ma 'lumotlarga ega bo 'ldik.

Jumladan, tuproqqa oddiy plug bilan 28-30 sm chuqurlikda ishlov berilib, begona o 'tlarga qarshi gerbitsid qo 'llanilmagan nazorat variantida bir yillik begona o 'tlar soni 29,57 dona/m² (38,4%) ga, ko 'p yillik begona o 'tlar soni esa 17,62 dona/m² (24,4%) ga ortgan bo 'lsada, kuzgi shudgor oldidan Dafosat gerbitsidi 6,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 6,43 dona/m² (68,3%) ga, ko 'p yilliklar esa 5,83 dona/m² (59,5%) ga, chigit ekish bilan birga Stomp gerbitsidi 2,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 4,43 dona/m² (78,7%) ga kamaydi, ko 'p yillik begona o 'tlar esa 19,15 dona/m² (40,8%) ga ortganligi kuzatildi.

Tuproqqa ikki yarusli plug bilan 28-30 sm chuqurlikda asosiy ishlov berilib, begona o 'tlarga qarshi gerbitsid qo 'llanilmagan nazorat variantida bir yillik begona o 'tlar soni 21,92 dona/m² (30,4%) ga, ko 'p yillik begona o 'tlar soni esa 14,29 dona/m² (21,5%) ga ortib, kuzgi shudgor oldidan Dafosat gerbitsidi 6,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 3,89 dona/m² (75,5%) ga, ko 'p yilliklar esa 4,20 dona/m² (64,7%) ga, chigit ekish bilan birga Stomp gerbitsidi 2,0 l/ga me 'yorida qo 'llanilgan variantda bir yillik begona o 'tlar soni 2,28 dona/m² (85,7%) ga kamaygan, ko 'p yillik begona o 'tlar esa 15,75 dona/m² (17,0%) ga ko 'payganligi aniqlandi.

Keltirilgan ma 'lumotlardan ko 'rinib turibdiki, begona o 'tlarga qarshi tuproqqa oddiy plugda 28-30 sm chuqurlikda asosiy ishlov berishga va ikki yarusli plugda 28-30 sm chuqurlikda asosiy ishlov berilib, shudgor oldidan Dafosat 6,0 l/ga, chigit ekish bilan birga Stomp 2,0 l/ga gerbitsidlari uyg 'unlashgan holda qo 'llanilganida, 20 kundan so 'ng bir yillik begona o 'tlarga ta 'siri 77,7 %dan 84,1% gacha, ko 'p yillik begona o 'tlarga ta 'siri 73,2% dan 82,0 foizgacha, 40 kundan so 'ng bir yillik begona o 'tlarga ta 'siri 79,5% dan 85,4% gacha, ko 'p yillik begona o 'tlarga ta 'siri 73,9% dan 82,7% gacha, 60 kundan so 'ng bir yillik begona o 'tlarga ta 'siri 78,7% dan 85,0% gacha, ko 'p yillik begona o 'tlarga ta 'siri 59,5% dan 64,7% gacha bo 'lganligi aniqlandi.

Tajribada nazorat variantlarida begona o 'tlarni tuproqqa asosiy ishlov berish usullariga nisbatan ko 'payish miqdorlari hisobga olinganida, tuproqqa oddiy plug bilan 28-30 sm chuqurlikda shudgor qilingan variantga nisbatan ikki yarusli plug bilan 28-30 sm chuqurlikda ishlov berilganida 20 kundan so 'ng hisobga olinganida bir yillik begona o 'tlar miqdori 8,7% ga, ko 'p yillik begona o 'tlar miqdori 2,3% gacha, 40 kundan so 'ng hisobga olinganida 8,9% dan 3,3% gacha, 60 kundan so 'ng hisobga olinganida 8,0% dan 2,9% gacha kam unib chiqqanligi kuzatildi.

Tuproqqa asosiy ishlov berish usullariga nisbatan esa 20 kundan so 'ng bir yillik begona o 'tlarga ta 'siri 6,4% gacha, ko 'p yillik begona o 'tlarga ta 'siri 8,8% gacha, 40 kundan so 'ng bir yillik begona o 'tlarga ta 'siri 5,9% gacha, ko 'p yillik begona o 'tlarga ta 'siri 8,8% gacha, 60 kundan so 'ng esa bir yillik begona o 'tlarga ta 'siri 6,3% gacha, ko 'p yillik begona o 'tlarga ta 'siri 5,2% gacha yuqori natija berganligi qayd etildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 17 iyundagi PF-5742-son «Qishloq xo‘jaligida yer va suv resurslaridan samarali foydalanish chora-tadbirlari to‘g‘risida” gi farmoni
2. Mo‘minov K.M., Rizaev SH.X. Agrotexnicheskiye i ximicheskiye metody borby s sornyakami na posevax ozimoy pshenitsy // Zernovoye xozyaystvo. 2005. №6. S. 21-22
3. Hasanova F.M., Salomov SH.T. “Qishloq xo‘jaligida yangi tejamkor agrotexnologiyalarni joriy etish” mavzusidagi xalqaro ilmiy amaliy konferentsiya ma‘ruzalar to‘plami. T. 2011. B. 258-259.
4. Teshabayev SH.A., Xoshimov I.N. “G‘o‘za maydonlarida o‘sovchi begona o‘tlarga qarshi uyg‘unlashgan kurash” AGRO ILM 2020 №1.B. 57-59.